Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL ATHANASIOS RANTOS
prezentate la 18 decembrie 2025 [1]

Cauza C-145/24 P

BdM Banca SpA, fostă Banca Popolare di Bari SpA
împotriva

Comisiei Europene

„Recurs – Ajutoare de stat – Ajutor acordat de autoritățile italiene în favoarea Banca Tercas – Intervenția Fondo interbancario per la tutela dei depositi (Fondul interbancar pentru protecția depozitelor, Italia) (FITD) pentru a acoperi pierderile Banca Tercas și pentru a sprijini vânzarea acesteia către Banca Popolare di Bari – Decizia (UE) 2016/1208 a Comisiei prin care măsura este declarată ajutor de stat incompatibil cu piața internă – Decizie anulată prin Hotărârea din 19 martie 2019, Italia ș.a./Comisia (T-98/16, T-196/16 și T-198/16, EU:T:2019:167) – Hotărâre confirmată în recurs prin Hotărârea din 2 martie 2021, Comisia/Italia ș.a. (C-425/19 P, EU:C:2021:154) – Acțiune în despăgubire – Articolul 340 al doilea paragraf TFUE – Termen de prescripție – Noțiunea de «încălcare suficient de gravă» a dreptului Uniunii – Legătură de cauzalitate”

Introducere

1. Prin recursul formulat, BdM Banca SpA., fostă Banca Popolare di Bari SpA (denumită în continuare „recurenta”), solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 20 decembrie 2023, Banca Popolare di Bari/Comisia (T-415/21, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2023:833), prin care acesta a respins acțiunea sa având ca obiect repararea prejudiciului cauzat de Decizia (UE) 2016/1208 a Comisiei din 23 decembrie 2015 privind ajutorul de stat SA.39451 (2015/C) (ex 2015/NN) acordat de Italia în favoarea Banca Tercas (denumită în continuare „Decizia Tercas”) [2].

2. Prezentul recurs invită Curtea să examineze aspecte clasice referitoare la acțiunile în răspundere extracontractuală a Uniunii Europene, precum, mai întâi, momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție prevăzut la articolul 46 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în special în ceea ce privește distincția dintre prejudiciul „imediat” și „continuu”, apoi, eventuala calificare a unei încălcări a articolului 107 alineatul (1) TFUE ca fiind „suficient de gravă” în sensul articolului 340 al doilea paragraf TFUE și, în sfârșit, aprecierea legăturii de cauzalitate între comportamentul reproșat, în speță Comisiei, și prejudiciul pretins suferit de recurentă, în special în prezența unor potențiale cauze concomitente ale acestui prejudiciu.

[1] Limba originală: franceza.

[2] JO 2016, L 203, p. 1.

Istoricul litigiului și hotărârea atacată

3. Prin Decizia Tercas, Comisia a considerat că intervenția, autorizată la 7 iulie 2014 de Banca d'Italia (Banca Italiei), a Fondo interbancario di tutela dei depositi (Fondul interbancar pentru protecția depozitelor, Italia) (denumit în continuare „FITD") în favoarea Banca Tercas (denumită în continuare „Tercas")[3], al cărei patrimoniu era deținut integral de la 1 octombrie 2014 de recurentă, constituia un ajutor de stat incompatibil cu piața internă în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, care trebuia recuperat de la beneficiarul său[4]. La 4 februarie 2016, FITD a realizat o „intervenție voluntară" în favoarea Tercas și, la 14 iulie 2016, recurenta a absorbit Tercas.

4. Prin Hotărârea Tribunalului din 19 martie 2019, Italia ș.a./Comisia[5], confirmată în recurs prin Hotărârea Curții din 2 martie 2021, Comisia/Italia ș.a.[6] (denumite în continuare, împreună, „Hotărârile Tercas"), Decizia Tercas a fost anulată. În urma acestor hotărâri, recurenta a solicitat Comisiei repararea prejudiciilor pretins suferite ca urmare a adoptării Deciziei Tercas, cerere care a fost respinsă de Comisie.

5. Prin hotărârea atacată, Tribunalul a respins acțiunea recurentei având ca obiect repararea acestor prejudicii. După ce a constatat că nu erau îndeplinite[7] condițiile referitoare la nelegalitatea comportamentului și la existența unei legături de cauzalitate, acesta a concluzionat că acțiunea trebuia respinsă, fără a fi necesar să se examineze condiția referitoare la caracterul real al prejudiciului[8].

Procedura în fața Curții și concluziile părților

6. La 26 februarie 2024, recurenta a declarat recurs împotriva hotărârii atacate. Aceasta solicită Curții, pe de o parte, anularea hotărârii atacate și, pe de altă parte, cu titlu principal, soluționarea definitivă a litigiului, precum și obligarea Uniunii Europene, reprezentată de Comisie, la plata în favoarea sa a sumei de 203,3 milioane de euro cu titlu de reparare a prejudiciului material și a unui cuantum adecvat cu titlu de reparare a prejudiciului moral, precum și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată și, cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului.

7. Comisia solicită Curții respingerea recursului ca inadmisibil sau inoperant și, în orice caz, ca fiind nefondat în totalitate sau, cu titlu subsidiar, respingerea cererii de reparare a prejudiciului ca fiind în totalitate nefondată, precum și obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată.

[3] Intervenția FITD cuprindea trei măsuri de ajutor, și anume, în primul rând, o contribuție de 265 de milioane de euro pentru a acoperi deficitul de capital propriu al Tercas, în al doilea rând, o garanție de 35 de milioane de euro pentru a acoperi riscul de credit asociat anumitor expuneri ale Tercas și, în al treilea rând, o garanție de 30 de milioane de euro pentru a se acoperi costurile care ar putea rezulta din tratamentul fiscal al primei măsuri.

[4] În cursul anului 2012, ca urmare a neregulilor identificate de Banca Italiei, Tercas a fost plasată în regim de administrare extraordinară de către guvernul italian. În urma intervenției FITD, această măsură a fost ridicată și au fost efectuate mai multe majorări de capital, printre altele, de recurentă pentru restabilirea situației economice a Tercas.

[5] T-98/16, T-196/16 și T-198/16, denumită în continuare „Hotărârea Tercas a Tribunalului", EU:T:2019:167.

[6] C-425/19 P, denumită în continuare „Hotărârea Tercas a Curții", EU:C:2021:154.

[7] Pe de o parte, în ceea ce privește condiția referitoare la nelegalitatea comportamentului reproșat Comisiei, Tribunalul, constatând totodată că articolul 107 alineatul (1) TFUE, invocat de recurentă în speță, trebuia calificat drept „normă care are ca obiect conferirea de drepturi particularilor" (punctele 76-96 din hotărârea atacată), a concluzionat în sensul lipsei unei încălcări suficient de grave a acestei norme (punctele 101-125 din această hotărâre). Pe de altă parte, în ceea ce privește condiția referitoare la existența unei legături de cauzalitate, Tribunalul a concluzionat că recurenta nu a dovedit existența unei legături de cauzalitate directe între comportamentul pretins nelegal al Comisiei și prejudiciile invocate (punctele 126-161 din hotărârea menționată).

[8] Cu toate acestea, Tribunalul a statuat că acțiunea era prescrisă în ceea ce privește unul dintre capetele de cerere cu privire la prejudiciu invocate de recurentă, și anume cel legat de prejudiciul întemeiat pe reducerea efectivului de salariați (punctul 61 din hotărârea atacată).

8. Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările adresate de Curte au fost ascultate în ședința care a avut loc la 30 septembrie 2025.

Analiză

9. Recursul este structurat în jurul a trei motive, care vizează, primul, prescrierea acțiunii în materie de răspundere extracontractuală, în sensul articolului 46 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în ceea ce privește unul dintre capetele de cerere cu privire la prejudiciu, al doilea, calificarea pretinsei încălcări a articolului 107 alineatul (1) TFUE ca fiind „suficient de gravă” în sensul articolului 340 al doilea paragraf TFUE și, al treilea, existența unei legături de cauzalitate între comportamentul reproșat Comisiei și prejudiciile pretins suferite de recurentă în sensul acestei din urmă dispoziții.

Cu privire la primul motiv de recurs

10. Primul motiv este întemeiat pe încălcarea articolului 46 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în măsura în care Tribunalul a statuat că acțiunea era inadmisibilă în ceea ce privește prejudiciul referitor la reducerea efectivului de salariați. Recurenta reproșează Tribunalului că a considerat că acest prejudiciu s-a concretizat la momentul adoptării planului de stimulare instituit la 30 decembrie 2015 (denumit în continuare „planul de stimulare”) [9] și avea un caracter instantaneu [10], deși, în realitate, prejudiciul respectiv nu ar rezulta din acest plan, ci din operațiunile ulterioare care au condus la reducerea concretă a personalului și ar avea, așadar, un caracter continuu [11].

11. Potrivit articolului 46 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, care este aplicabil procedurii în fața Tribunalului conform articolului 53 primul paragraf din acest statut, acțiunile formulate împotriva Uniunii în materie de răspundere extracontractuală se prescriu după cinci ani de la producerea faptului care a stat la baza lor [12]. Potrivit jurisprudenței Curții, acest termen începe să curgă atunci când sunt întrunite condițiile care guvernează obligația de reparare și în special atunci când prejudiciul care trebuie reparat s-a materializat [13]. Astfel, termenul menționat nu începe să curgă de la data faptei cauzatoare de prejudicii, ci din momentul în care prejudiciul s-a produs efectiv în privința persoanelor în cauză [14].

[9] Era vorba, mai precis, despre un acord încheiat între recurentă și organizațiile sindicale privind un plan de stimulare a plecării, destinat personalului salariat, pentru a reduce numărul cu 85 de persoane.

[10] Prin urmare, termenul de prescripție de cinci ani s-ar fi împlinit atunci când recurenta a formulat cererea sa prealabilă la Comisie (a se vedea în această privință punctele 61 și 68 din hotărârea atacată).

[11] Potrivit recurentei, prejudiciul în cauză nu putea fi resimțit imediat la momentul încheierii planului de stimulare (la 30 decembrie 2015), dat fiind că, la acea dată, era posibilă doar estimarea cuantumului cheltuielii care trebuia suportată (care a fost provizionată în mod anticipat în cursul exercițiului 2015), în timp ce plățile au fost efectuate la o dată ulterioară, și anume pe măsură ce salariații au acceptat acest plan propus de recurentă. Contrar poziției susținute de Comisie, acest motiv este, în opinia noastră, admisibil, în măsura în care recurenta nu urmărește să obțină o nouă apreciere a probelor și a faptelor de către Tribunal (fără a invoca o denaturare a faptelor), ci contestă calificarea juridică a acestor fapte, Tribunalul calificând pretinsul prejudiciu drept „instantaneu”, iar „nu continuu”.

[12] După cum a reamintit Tribunalul la punctul 29 din hotărârea atacată, acest termen are drept funcție, pe de o parte, să asigure protecția drepturilor persoanei vătămate, aceasta trebuind să dispună de suficient timp pentru a strânge informații corespunzătoare în vederea formulării unei eventuale acțiuni, și, pe de altă parte, să evite ca această persoană să poată întârzia pe o perioadă nedeterminată exercitarea dreptului său la daune interese. Tribunalul a citat în acest sens Hotărârea din 8 noiembrie 2012, Evropaïki Dynamiki/Comisia (C-469/11 P, EU:C:2012:705, punctul 33 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea din 7 iulie 2021, Bateni/Consiliul (T-455/17, EU:T:2021:411, punctul 62 și jurisprudența citată).

[13] A se vedea în special Hotărârea din 19 aprilie 2007, Holcim (Deutschland)/Comisia (C-282/05 P, EU:C:2007:226, punctul 29), precum și Hotărârea din 8 noiembrie 2012, Evropaïki Dynamiki/Comisia (C-469/11 P, EU:C:2012:705, punctul 34 și jurisprudența citată).

[14] A se vedea în acest sens Hotărârea din 19 aprilie 2007, Holcim (Deutschland)/Comisia (C-282/05 P, EU:C:2007:226, punctul 30), și Hotărârea din 28 februarie 2013, Inalca și Cremonini/Comisia (C-460/09 P, EU:C:2013:111, punctul 60).

12. La punctul 61 din hotărârea atacată, Tribunalul se limitează să arate că prejudiciul întemeiat pe reducerea efectivului de salariați a rezultat din planul de stimulare, care a fost implementat la 30 decembrie 2015, și, prin urmare, că termenul de prescripție s-a împlinit atunci când recurenta a formulat cererea sa la Comisie, fără a furniza explicații clare cu privire la natura prejudiciului în discuție.

13. În această privință, arătăm că, în măsura în care planul de stimulare avea un caracter obligatoriu, pretinsul prejudiciu se materializează la data acestuia [15], faptul că a fost pus în aplicare în mod temporizat fiind lipsit de relevanță [16]. Astfel, prin „prejudiciu continuu" trebuie să se înțeleagă un prejudiciu care nu se produce în cursul unui eveniment unic, ci care apare și se dezvoltă progresiv, a cărui amploare crește proporțional cu timpul scurs [17]. Cu alte cuvinte, cauza prejudiciului nu constă într-un eveniment unic, ci într-o situație care persistă, în timp ce, în speță, prejudiciul invocat rămâne neschimbat de la adoptarea planului de stimulare.

14. Este adevărat că, la data adoptării planului de stimulare, recurenta nu a fost în măsură să cuantifice valoarea exactă a prejudiciului, care putea varia în funcție de reușita sau de eșecul acestui plan. Totuși, la această dată, ea putea să evalueze valoarea maximă a prejudiciului invocat și să aloce resursele necesare pentru a face față acestei eventualități. De altfel, articolul 340 al doilea paragraf TFUE nu se opune unei sesizări a Curții pentru a se constata, în principiu, răspunderea Uniunii pentru prejudicii iminente și previzibile cu suficientă certitudine, deși prejudiciul nu poate fi evaluat în cifre cu exactitate [18].

15. Pe de altă parte, chiar considerând, asemenea recurentei, că prejudiciul invocat ar fi început să se manifeste „începând cu prima plată" sau că efectele sale s-ar fi produs progresiv pe măsură ce salariații au acceptat planul de stimulare, aceste împrejurări nu implică însă că prejudiciul respectiv poate fi calificat drept „continuu". În opinia noastră, într-o astfel de situație, pe de o parte, nu există niciun temei juridic care să permită distingerea primei plăți de următoarele [19] și, pe de altă parte, prejudiciul menționat ar consta mai degrabă într-un ansamblu de prejudicii legate de acceptarea succesivă de către salariați a planului de stimulare, fiecare dintre acestea fiind supus propriului termen de prescripție.

16. În această privință însă, astfel cum arată Comisia în înscrisurile sale, este suficient să se arate că recurenta și-a definit cererea de despăgubire făcând trimitere la provizionarea înscrisă în bilanțul din 31 decembrie 2015 și nu a prezentat niciun element de probă referitor la diferitele momente în care salariații au acceptat planul de stimulare propus de recurentă.

17. Având în vedere cele de mai sus, considerăm că primul motiv de recurs trebuie respins.

[15] În cadrul acțiunii sale în primă instanță, recurenta a recunoscut în esență că, deși a fost „suportată efectiv în cursul anilor următori", cheltuiala aferentă acestui plan a fost „evaluată în mod punctual și anticipat în exercițiul 2015".

[16] De altfel, recurenta nu a întâmpinat dificultăți la cuantificarea acestui prejudiciu pe baza unei sume provizionate la 31 decembrie 2015.

[17] A se vedea în acest sens Hotărârea din 28 februarie 2013, Inalca și Cremonini/Comisia (C-460/09 P, EU:C:2013:111, punctul 80, precum și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Baranowska, N. și Machnikowski, P., „European Union", *Prescription in tort law: analytical and comparative perspectives*, Intersentia, Cambridge, 2020, p. 706, precum și Dimitrova, Y. și Picod, F., „La prescription dans l'action en responsabilité contre l'Union européenne", *Revue des affaires européennes*, 2021, nr. 4, p. 858.

[18] A se vedea în special Concluziile avocatului general Jääskinen prezentate în cauza Inalca și Cremonini/Comisia (C-460/09 P, EU:C:2012:632, punctul 45, precum și jurisprudența citată).

[19] Observăm, de altfel, o formă de contradicție între argumentele prezentate de recurentă, care, după ce a susținut că prejudiciul în discuție nu putea fi calculat, ci doar estimat la momentul adoptării planului de stimulare, afirmă că prejudiciul invocat nu ar fi început să își producă efectele decât de la prima plată, și anume de la o dată la care acest prejudiciu nu putea fi calculat în mod definitiv.

Cu privire la al doilea motiv de recurs

18. Al doilea motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 340 al doilea paragraf TFUE, în măsura în care Tribunalul a exclus că comportamentul nelegal al Comisiei constituia o „încălcare suficient de gravă" a dreptului Uniunii și nu a aplicat în mod corect criteriul încălcării grave și vădite a acestui drept. Potrivit recurentei, pe de o parte, Comisia nu dispunea de nicio marjă de apreciere pentru a evalua dacă intervenția FITD în favoarea Tercas constituia un ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE sau, în orice caz, dispunea de o marjă de apreciere redusă și, pe de altă parte, Tribunalul nu ar fi trebuit să ia în considerare complexitatea factuală și juridică a cauzei care face obiectul Deciziei Tercas sau, în orice caz, ar fi trebuit să excludă această complexitate în speță.

19. În hotărârea atacată, Tribunalul a statuat că, în pofida erorii de apreciere imputabile Comisiei [20], aceasta nu a săvârșit o încălcare suficient de gravă a articolului 107 alineatul (1) TFUE, pentru motivul că neregularitatea săvârșită de aceasta nu era străină de comportamentul normal, prudent și diligent al unei instituții însărcinate să asigure aplicarea normelor de concurență [21].

20. Cu titlu introductiv, amintim că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept al cărei obiect este conferirea de drepturi particularilor, care figurează printre condițiile impuse pentru angajarea răspunderii extracontractuale a Uniunii, este dovedită atunci când implică o nerespectare vădită și gravă de către instituția vizată a limitelor impuse puterii sale de apreciere [22]. Astfel, identificarea unei asemenea nerespectări presupune constatarea unei nereguli pe care nu ar fi săvârșit-o, în împrejurări similare, o administrație care acționează cu prudența și diligența obișnuite [23].

21. În plus, pentru a se stabili dacă încălcarea unei norme de drept al Uniunii trebuie considerată suficient de gravă, este necesar să se facă referire la domeniul, la condițiile, precum și la contextul în care intervine instituția, elementele care trebuie luate în considerare în această privință fiind în special gradul de claritate și de precizie al normei încălcate, precum și întinderea marjei de apreciere pe care această normă o lasă autorității Uniunii, complexitatea situației care trebuie soluționată, dificultățile de aplicare sau de interpretare a textelor, precum și caracterul scuzabil sau nescuzabil al unei eventuale erori de drept [24].

22. În această privință, întinderea marjei de apreciere pe care norma de drept încălcată o lăsă autorității Uniunii nu este decât unul dintre elementele care trebuie luate în considerare pentru a se stabili dacă autoritatea respectivă a săvârșit o încălcare suficient de gravă a acestei norme. Deși este vorba despre un element relevant, care trebuie examinat în toate cazurile, lipsa unei marje de

[20] Potrivit Tribunalului, nelegalitatea Deciziei Tercas decurgea dintr-o eroare conceptuală legată de o confuzie între condiția referitoare la imputabilitatea unui ajutor și cea referitoare la resursele de stat, precum și din omisiunea Comisiei de a furniza și de a fundamenta indicii suficiente de natură să stabilească faptul că măsura în cauză era imputabilă statului (a se vedea în acest sens punctul 115 din hotărârea atacată).

[21] A se vedea punctele 114-123 din hotărârea atacată.

[22] A se vedea Hotărârea din 11 ianuarie 2024, Dyson ș.a./Comisia (C-122/22 P, denumită în continuare „Hotărârea Dyson", EU:C:2024:11, punctul 48, precum și jurisprudența citată). Cerința unei încălcări suficient de grave a dreptului Uniunii urmărește, indiferent de natura actului ilicit în discuție, să evite ca riscul de a suporta prejudiciile pretinse de particularii în cauză să nu limiteze capacitatea instituției în cauză de a-și exercita pe deplin competențele în interesul general, atât în cadrul activității sale din domeniul normativ sau care implică alegeri de politică economică, cât și în domeniul competenței sale administrative, asigurându-se în același timp că particularii nu suportă consecințele neîndeplinirii flagrante și impardonabile a unor obligații (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 3 martie 2010, Artegodan/Comisia, T-429/05, EU:T:2010:60, punctul 55 și jurisprudența citată).

[23] A se vedea Hotărârea Dyson (punctul 49 și jurisprudența citată).

[24] A se vedea Hotărârea Dyson (punctele 50 și 51, precum și jurisprudența citată).

apreciere lăsate de dispoziția încălcată nu are în mod necesar drept corolar faptul că încălcarea sa este suficient de gravă. Astfel, potrivit împrejurărilor fiecărei spețe, pot fi luate în considerare și alte elemente în raport cu contextul în care a fost săvârșită încălcarea constatată. Prin urmare, nerespectarea unei norme de drept care nu lasă nicio marjă de apreciere autorității vizate poate, în lumina circumstanțelor fiecărei spețe, să nu fie vădită și, așadar, suficient de gravă, în special dacă aceasta provine dintr-o eroare de drept scuzabilă având în vedere dificultățile de interpretare a textului care cuprinde norma respectivă [25].

23. În consecință, criteriul răspunderii aplicat de Curte include, pe de o parte, un element subiectiv privind marja de apreciere lăsată instituției și, pe de altă parte, elemente obiective legate de context [26]. Deși, în anumite situații, simpla încălcare a dreptului Uniunii poate conduce la stabilirea existenței unei încălcări suficient de grave atunci când norma încălcată nu lasă autorității Uniunii care a săvârșit această încălcare decât o marjă de apreciere redusă sau chiar inexistentă [27], o asemenea constatare nu poate decurge decât din ansamblul circumstanțelor care au însoțit încălcarea menționată, atunci când examinarea acestora nu evidențiază niciun alt element relevant care ar conduce la înlăturarea caracterului vădit și grav al nerespectării acestei limite a puterii de apreciere [28].

24. În speță, s-a statuat în Hotărârile Tercas că nelegalitatea Deciziei Tercas rezulta în esență din două erori conceptuale legate, prima, de o confuzie între condiția referitoare la imputabilitatea unui ajutor și cea referitoare la resursele de stat [29] și, a doua, de aprecierea condiției imputabilității în sarcina statului a ajutorului, acordat în speță de o entitate privată, prin intermediul aceluiași test aplicat atunci când un ajutor este acordat de o întreprindere publică [30].

25. În ceea ce privește, în primul rând, confuzia dintre condiția referitoare la imputabilitatea unui ajutor și cea referitoare la resursele de stat, constatăm că, în Decizia Tercas, Comisia nu a făcut distincție între aceste două condiții, întrucât indiciile legate de condițiile menționate erau, în opinia sa, identice.

[25] A se vedea Hotărârea Dyson (punctele 52 și 53, precum și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Wildemeersch, J., „Section 2 – Les conditions du recours en responsabilité”, *Contentieux de la légalité des actes de l'Union européenne*, Bruylant, Bruxelles, 2019, p. 466-479, precum și Nicolaides, P., „The discretion of competition authorities and their liability for damage they cause with erroneous decisions”, *European Competition Law Review*, 2024, vol. 45, nr. 7, p. 308-316.

[26] A se vedea în acest sens Lenaerts, K. ș.a., *EU Procedural Law*, ediția a doua, Oxford University Press, 2023, p. 501. Potrivit acestor autori, criteriul răspunderii aplicat de instanțele Uniunii presupune un element subiectiv legat de puterea discreționară de care dispune instituția, organul, oficiul sau agenția, în paralel cu luarea în considerare a unor factori precum, printre altele, complexitatea situațiilor care trebuie reglementate, dificultățile de aplicare sau de interpretare a legislației, gradul de claritate și de precizie a normei de drept al Uniunii care a fost încălcată și caracterul nescuzabil sau intenționat al erorii.

[27] De exemplu, Curtea a stabilit că simpla încălcare a dreptului Uniunii putea fi suficientă pentru a stabili existența unei încălcări suficient de grave a acestui drept, susceptibilă să angajeze răspunderea extracontractuală a Uniunii, într-un caz în care Comisia – deși era obligată să ramburseze unei întreprinderi cuantumul amenzii plătite cu titlu provizoriu, majorat cu dobânzi moratorii, ca urmare a anulării unei decizii prin care constatase că această întreprindere a încălcat articolul 101 TFUE – a omis să plătească aceste dobânzi (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 ianuarie 2021, Comisia/Printeos, C-301/19 P, EU:C:2021:39, punctele 104 și 105).

[28] A se vedea Hotărârea Dyson (punctul 54). Cu alte cuvinte, nu există nicio legătură automată între lipsa puterii de apreciere a instituției în cauză și calificarea încălcării drept „încălcare suficient de gravă a dreptului Uniunii”. Astfel, chiar dacă are un caracter determinant, sfera de aplicare a puterii de apreciere a instituției în cauză nu constituie un criteriu exclusiv (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 3 martie 2010, Artegodan/Comisia, T-429/05, EU:T:2010:60, punctele 59 și 60, precum și jurisprudența citată).

[29] La punctul 70 din Hotărârea Tercas a Tribunalului, acesta a reproșat în esență Comisiei că nu a încercat să distingă în mod clar, în speță, imputabilitatea măsurii în sarcina statului de aspectul dacă această măsură fusese acordată prin intermediul resurselor de stat, care constituie condiții distincte și cumulative. În Hotărârea Tercas, Curtea nu s-a pronunțat cu privire la acest aspect, ci doar a examinat condiția imputabilității măsurilor în litigiu autorităților italiene (a se vedea punctul 64 din această hotărâre).

[30] Din cuprinsul punctelor 87-90 din Hotărârea Tercas a Tribunalului, astfel cum au fost confirmate la punctul 67 din Hotărârea Tercas a Curții, reiese că Comisia nu se putea întemeia pe improbabilitatea unei lipse a influenței și a controlului efectiv al autorităților publice asupra entității private care acordă ajutorul, ci era obligată să prezinte și să susțină indicii suficiente de natură să stabilească faptul că măsura de ajutor în cauză fusese adoptată sub influența sau sub controlul efectiv al autorităților publice. În esență, Comisia nu ar fi ținut seama de lipsa unei „legături de capital” între entitatea în cauză și stat (a se vedea punctul 73 din Hotărârea Tercas a Curții).

26. În această privință, arătăm că nu este neobișnuit ca, la fel ca instanța Uniunii, Comisia să aprecieze împreună unele dintre criteriile constitutive ale unui ajutor de stat atunci când elementele de fapt examinate sunt comune acestor condiții [31]. Acesta este în special cazul condițiilor referitoare la avantajul pentru beneficiar și la selectivitatea măsurii (de exemplu, în ceea ce privește ajutoarele fiscale) [32], al condițiilor de denaturare a concurenței și al efectelor asupra schimburilor comerciale dintre statele membre [33] și, în măsura în care este relevant în speță, al condițiilor de imputabilitate a unei măsuri în sarcina statului și de utilizare a resurselor de stat [34].

27. În ceea ce privește, în al doilea rând, aprecierea condiției imputabilității ajutorului în sarcina statului, este adevărat că, astfel cum reiese din Hotărârile Tercas [35], în speță, Comisia nu se putea întemeia pe *improbabilitatea unei lipse de influență și de control efectiv din partea autorităților publice* asupra FITD, ci era obligată să demonstreze că măsura de ajutor în cauză fusese *adoptată sub influența sau sub controlul efectiv al autorităților publice*. Potrivit instanței Uniunii, Comisia a aplicat în esență un test eronat.

28. În aceste condiții, considerăm că, în împrejurările speței, Comisia trebuia să examineze un ansamblu complex de indicii pentru a stabili gradul de implicare a autorităților publice în acordarea măsurilor care fuseseră oferite de o entitate precum FITD, a cărei natură „privată” nu se impunea de la bun început, în special având în vedere natura hibridă a acestuia și legăturile pe care le avea cu Banca Italiei [36]. Astfel cum a admis în mod întemeiat Tribunalul la punctul 120 din hotărârea atacată, Comisia trebuia să aplice noțiunea de „ajutor de stat” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE într-un context juridic și factual deosebit de complex, în care măsurile de ajutor erau acordate de o entitate privată, apreciind astfel împrejurările și elementele care permiteau să se deducă imputabilitatea măsurii, contextul factual și juridic al măsurilor naționale vizate de Decizia Tercas, implicarea reprezentanților statului în diferitele etape ale intervenției, precum și mandatul public cu care era învestit FITD.

29. De altfel, deși noțiunea de „ajutor de stat” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE constituie o noțiune obiectivă, interpretarea criteriilor sale constitutive poate, chiar și atunci când nu necesită analize de fapt sau economice complexe [37], să ridice, precum în speță, probleme

[31] Astfel cum rezultă din jurisprudența Curții, enumerarea elementelor constitutive ale unui ajutor de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE variază după cum, în funcție de împrejurări, unele dintre aceste elemente fac obiectul unei aprecieri comune. Pe baza celei mai detaliate enumerări, se pot distinge următoarele elemente: imputabilitatea măsurii în sarcina statului și utilizarea resurselor de stat (a se vedea în special Hotărârea din 2 martie 2021, Comisia/Italia ș.a., C-425/19 P, EU:C:2021:154, punctul 58, precum și jurisprudența citată), avantajul economic pentru beneficiar (a se vedea în special Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punctul 84, precum și jurisprudența citată), selectivitatea măsurii (a se vedea în special Hotărârea din 10 septembrie 2024, Comisia/Irlanda ș.a., C-465/20 P, EU:C:2024:724, punctul 75, precum și jurisprudența citată), denaturarea concurenței (a se vedea în special Hotărârea din 19 septembrie 2000, Germania/Comisia, C-156/98, EU:C:2000:467, punctul 33 și jurisprudența citată), și împiedicarea schimburilor comerciale dintre statele membre (a se vedea în special Hotărârea din 7 martie 2024, Fallimento Esperia și GSE, C-558/22, EU:C:2024:209, punctul 64, precum și jurisprudența citată).

[32] A se vedea în special Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/World Duty Free Group ș.a. (C-20/15 P și C-21/15 P, EU:C:2016:981, punctul 53, precum și jurisprudența citată).

[33] A se vedea în special Hotărârea din 27 iunie 2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania (C-74/16, EU:C:2017:496, punctul 78).

[34] De exemplu, în Hotărârea Tercas a Curții, în evocarea jurisprudenței sale, aceasta a precizat că pentru calificarea drept „ajutor de stat” în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE trebuie întrunite patru condiții, dintre care prima este „existența unei intervenții a statului sau prin intermediul resurselor de stat” (a se vedea punctul 57 din acea hotărâre).

[35] A se vedea punctele 87-89 din Hotărârea Tercas a Tribunalului și, respectiv, punctele 65-67 din Hotărârea Tercas a Curții.

[36] FITD era, potrivit definiției Comisiei, o entitate privată care avea o relație foarte strânsă cu autoritățile publice, în special prin formarea, misiunea, organizarea, geneza sa și prin evoluția măsurii (a se vedea în acest sens punctele 121-131 din decizia Tercas).

[37] Aceasta este în special situația aplicării „principiului operatorului privat” în cadrul examinării condiției avantajului pentru beneficiar (a se vedea de exemplu Hotărârea din 11 noiembrie 2021, Autostrada Wielkopolska/Comisia și Polonia, C-933/19 P, EU:C:2021:905, punctul 116, precum și jurisprudența citată).

juridice complexe [38]. Astfel, chiar în lipsa unei marje de apreciere, examinarea faptelor poate, prin însăși natura sa, să genereze dificultăți în interpretarea și, mai ales, în aplicarea noțiunilor juridice subiacente, precum și să conducă la erori conceptuale precum cele reproșate Comisiei în speță [39].

30. Prin urmare, considerăm că, chiar dacă Comisia dispunea în speță de o marjă de apreciere redusă sau chiar inexistentă, complexitatea situației examinate de aceasta rămâne pertinentă pentru a verifica dacă această instituție a săvârșit o încălcare suficient de gravă a dreptului Uniunii [40]. Așadar, criteriul relevant pentru a aprecia existența unei „încălcări suficient de grave" rămâne, în orice caz, acela al comportamentului unei administrații diligente.

31. Rezultă că erorile săvârșite de Comisie în speță pot fi calificate drept „simple erori de apreciere", care nu sunt suficiente, ca atare, pentru a concluziona în sensul existenței unei încălcări vădite și grave a dreptului Uniunii – sau, cu alte cuvinte, o neregularitate pe care nu ar fi săvârșit-o, în împrejurări similare, o administrație care acționează cu prudența și diligența obișnuite – de natură să angajeze răspunderea Uniunii [41].

32. Având în vedere cele de mai sus, propunem respingerea celui de al doilea motiv de recurs.

Cu privire la al treilea motiv de recurs

33. Al treilea motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 340 al doilea paragraf TFUE, precum și a articolului 91 litera (e) și a articolului 96 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, întrucât acesta din urmă a concluzionat în sensul inexistenței unei legături de cauzalitate între comportamentul nelegal al Comisiei și prejudiciile invocate, și anume o deteriorare a încrederii clientelei în privința sa [42].

[38] A se vedea, cu titlu ilustrativ, Merola, M., și Caliento, F., „Is the notion of aid broadening or shrinking over time, and if so, why? A subjective view on the rationale of the case law", *EU State Aid Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020, p. 18-53. Acești autori identifică mai multe exemple care evidențiază dificultățile inerente definirii unui ajutor de stat, în special în ceea ce privește noțiunea „resurse de stat" (a se vedea în special p. 26-31) și constată de asemenea o recrudescență recentă a cauzelor în care Curtea a anulat hotărârile Tribunalului.

[39] Se cuvine a fi menționat, în această privință, că Hotărârea Tercas a fost pronunțată de Curte, întrunită în Marea Cameră.

[40] A se vedea punctele 23 și 24 din prezentele concluzii. Astfel, în asemenea situații, cerința unei încălcări *suficient de grave* a dreptului Uniunii ar fi lipsită de efect util dacă orice încălcare săvârșită de Comisie, asemenea oricărei administrații publice care acționează în domeniile sale de expertiză, ar fi suficientă pentru a îndeplini această cerință.

[41] Pentru a relua observațiile Comisiei prezentate în ședință, este vorba despre o situație în care aceasta a săvârșit o eroare (și a făcut, în această privință, „mea culpa"), dar care însă nu depășește ceea ce se așteaptă din partea unei administrații diligente (și care, într-o astfel de ipoteză, ar fi trebuit să facă „mea maxima culpa").

[42] A se vedea punctele 132-161 din hotărârea atacată.

34. Conform jurisprudenței Curții, condiția referitoare la existența unei legături de cauzalitate privește în esență existența unei legături suficient de directe de la cauză la efect între comportamentul instituțiilor Uniunii și prejudiciu, legătură a cărei probă este în sarcina reclamantului, astfel încât comportamentul reproșat trebuie să fie cauza determinantă a prejudiciului [43].

35. În speță, recurenta reproșează Tribunalului, în primul rând, că, pentru a exclude existența unei legături de cauzalitate între comportamentul Comisiei și capetele de cerere cu privire la prejudiciu referitoare la pierderea clientelei, a statuat că aceasta nu a făcut distincție între propriii clienți și cei ai Tercas și nici nu a precizat valorile care pot fi atribuite fiecăruia dintre aceștia.

36. Or, contrar susținerilor recurentei, Tribunalul nu s-a limitat la a constata că aceasta nu a făcut distincție între propria clientelă și cea a Tercas, ci a considerat că ea nu a prezentat nici argumente specifice care să permită să se stabilească dacă pierderea clientelei și a depozitelor directe ale Tercas erau imputabile Deciziei Tercas [44], ceea ce recurenta nu a contestat.

37. În orice caz, în hotărârea atacată, Tribunalul a statuat că deciziile clienților recurentei, care ar fi cauzat prejudiciul invocat, fuseseră adoptate în cadrul aprecierilor și al evaluărilor efectuate de aceștia din urmă în raport cu interesele lor financiare, ținând seama de următoarele împrejurări: mai întâi, clienții recurentei nu aveau nicio obligație juridică care să decurgă din Decizia Tercas; în continuare, această decizie nu conținea niciun element care să sugereze că recurenta nu avea posibilitatea să adopte măsuri alternative în favoarea Tercas sau care să urmărească reducerea credibilității recurentei și a încrederii clienților săi în aceasta; în sfârșit, încă de la anunțarea Deciziei Tercas, guvernul italian și recurenta au arătat că erau deja pregătite măsuri de intervenție voluntară și că, în consecință, din Decizia Tercas nu ar rezulta niciun efect negativ [45].

38. În această privință, recurenta se limitează să critice concluziile Tribunalului, fără a demonstra că acestea se întemeiază pe o eroare de drept sau pe o denaturare a faptelor sau a elementelor de probă.

[43] A se vedea în special Hotărârea din 27 aprilie 2023, Fondazione Cassa di Risparmio di Pesaro ș.a./Comisia (C-549/21 P, EU:C:2023:340, punctul 114, precum și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea în acest sens Lenaerts, K. ș.a., *EU Procedural Law*, ediția a doua, Oxford University Press, 2023, p. 512-514. Astfel cum arată acești autori, în jurisprudența Curții nu există o formulare standard în ceea ce privește această cerință, care este exprimată în diferite moduri de instanța Uniunii, ideea principală subiacentă fiind că Uniunea răspunde numai pentru prejudiciile care constituie consecința directă a actelor sau a comportamentelor ilicite ale instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor sale (a se vedea de asemenea Wildemeersch, J., „Section 2 – Les conditions du recours en responsabilité”, *Contentieux de la légalité des actes de l'Union européenne*, Bruylant, Bruxelles, 2019, p. 484-487). În plus, unii autori fac, la rândul lor, o distincție între, pe de o parte, noțiunea de „cauzalitate factuală”, care ar răspunde la întrebarea dacă comportamentul nelegal este o „*conditio sine qua non*” a prejudiciului invocat, și, pe de altă parte, „cauzalitatea juridică”, care ar impune cerințe suplimentare pentru a exclude răspunderea instituțiilor sau organelor Uniunii pentru prejudicii prea îndepărtate, impunând ca prejudiciul să fie rezultatul suficient de direct al comportamentului ilegal, să existe o legătură suficient de directă între comportament și prejudiciu sau ca respectivul comportament să fie cauza determinantă a prejudiciului (a se vedea în acest sens Biondi, A., și Farley, M., *The right to damages in European law*, Kluwer Law International, 2009, p. 146-154). Aceeași distincție a fost reluată în Concluziile avocatei generale Ćapeta în cauza WS ș.a./Frontex (Operațiune comună de returnare) (C-679/23 P, EU:C:2025:427, punctele 101-109). A se vedea de asemenea pentru un studiu comparativ al diferitelor abordări ale cauzalității în diverse state ale Uniunii Europene, Infantino, M. și Zervogianni, E., „The European Ways to Causation”, *Causation in European Tort Law*, Cambridge University Press, 2017, p. 85-128, precum și Bussani, M., Sebok, A. J. și Infantino, M., „Causation”, *Common Law and Civil Law Perspectives on Tort Law*, Oxford Academic, ediția online, 2022, p. 177-212.

[44] A se vedea punctul 137 din hotărârea atacată.

[45] A se vedea punctele 138-141 din hotărârea atacată.

39. În al doilea rând, recurenta reproșează Tribunalului că a făcut trimitere în mod eronat la Hotărârea Fondazione Cassa di Risparmio di Pesaro și alții/Comisia [46].

40. În această privință, este suficient să se arate că Tribunalul s-a referit la această hotărâre numai pentru a înlătura argumentul recurentei potrivit căruia acesta îi confirma poziția și a concluzionat că respectiva hotărâre nu era suficientă pentru a stabili existența unei legături de cauzalitate. Prin urmare, criticile formulate de recurentă nu sunt de natură să pună în discuție aprecierea Tribunalului care nu se întemeiază pe hotărârea respectivă.

41. În al treilea rând, recurenta reproșează Tribunalului că a constatat că diferite elemente au contribuit la cauzarea prejudiciilor invocate.

42. În această privință, amintim că, potrivit jurisprudenței Curții, este necesar ca prejudiciul invocat să fi fost cauzat efectiv de comportamentul reproșat instituțiilor. Astfel, chiar și în ipoteza unei eventuale contribuții a instituțiilor Uniunii la prejudiciul pentru care se solicită despăgubirea, această contribuție ar putea fi prea îndepărtată din cauza altor factori, precum răspunderea care revine terților sau, eventual, reclamanților [47]. În plus, dacă problema existenței unei legături de cauzalitate între faptul generator și prejudiciu constituie o chestiune de drept și este, în acest temei, supusă controlului Curții în cadrul unui recurs [48], aprecierea factuală a legăturii de cauzalitate efectuată de Tribunal nu este, în schimb, de competența Curții în cadrul recursului decât în cazul unei denaturări a faptelor și a elementelor de probă [49]. O astfel de denaturare nu poate fi reținută decât atunci când reiese în mod vădit din înscrisurile dosarului și fără a fi necesară o nouă apreciere a faptelor și a probelor că aprecierea elementelor de probă existente este vădit eronată [50].

43. În speță, recurenta contestă patru dintre cele cinci elemente de care Tribunalul a ținut seama, la punctele 144-149 din hotărârea atacată, pentru a exclude existența unei legături de cauzalitate între comportamentul Comisiei și prejudiciul invocat, și anume, *primo*, existența unor pierderi înscrise în bilanțul anului 2015; *secundo*, lipsa informării investitorilor, care a dus la sancțiuni administrative și anchete penale; *tertio*, faptul că Tercas era deja o bancă aflată în dificultate în cursul anului 2013 și, *quarto*, împrejurarea că nu erau imputabile acestei decizii costurile generate de măsurile de atenuare a pretinselor efecte negative ale Deciziei Tercas [51].

[46] Hotărârea din 27 aprilie 2023 (C-549/21 P, EU:C:2023:340). Recurenta subliniază în special că, spre deosebire de cauza care a făcut obiectul acestei hotărâri, în care Comisia ar fi exercitat presiuni asupra autorităților italiene care nu priveau o măsură concretă, în prezenta cauză Comisia a adoptat o decizie obligatorie.

[47] A se vedea în acest sens Hotărârea din 18 martie 2010, Trubowest Handel și Makarov/Consiliul și Comisia (C-419/08 P, EU:C:2010:147, punctul 59, precum și jurisprudența citată). Astfel, noțiunea de „legătură suficient de directă" este interpretată în mod restrictiv de jurisprudență, după cum confirmă în special Tribunalul atunci când a statuat că simplul fapt că comportamentul pretins nelegal al instituției sau al organului Uniunii în cauză a constituit o condiție necesară (*conditio sine qua non*) a producerii prejudiciului, în sensul că acesta nu s-ar fi produs în lipsa acestui comportament, nu este suficient pentru a stabili o legătură de cauzalitate suficient de directă în sensul acestei jurisprudențe (a se vedea în special în acest sens Hotărârea Tribunalului din 23 mai 2019, Remag Metallhandel și Jaschinsky/Comisia, T-631/16, EU:T:2019:352, punctul 52, precum și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Havu, K. și Kurki-Suonio, S., „Damages Liability of the EU for Harm Caused by Excessive Duration of Court Proceedings", *European Public Law*, 2021, vol. 27, nr. 2, p. 305-330.

[48] A se vedea în special Hotărârea din 16 iulie 2009, Comisia/Schneider Electric (C-440/07 P, EU:C:2009:459, punctul 192).

[49] A se vedea în special Hotărârea din 19 octombrie 2017, Agriconsulting Europe/Comisia (C-198/16 P, EU:C:2017:784, punctul 22).

[50] A se vedea în acest sens Hotărârea din 1 august 2025, Franța și Comisia/CWS Powder Coatings ș.a. (C-71/23 P și C-82/23 P, EU:C:2025:601, punctul 67, precum și jurisprudența citată).

[51] În schimb, recurenta nu contestă aprecierea Tribunalului prezentată la punctul 148 din hotărârea atacată, potrivit căreia aceasta nu ar fi explicat în ce mod Decizia Tercas ar fi împiedicat-o să atragă noi clienți, în condițiile în care intervenția voluntară (care a înlocuit intervenția FITD în favoarea Tercas și care nu a fost autorizată prin această decizie) fusese deja decisă la două luni de la decizia menționată. Cu toate acestea, avem îndoieli că numai acest element poate sta la baza aprecierii Tribunalului cu privire la cauzele concomitente ale prejudiciului invocat.

44. Cu titlu introductiv, apreciem că, contrar argumentelor recurentei, efectul unor cauze concomitente potențiale nu se limitează în mod necesar la cuantificarea despăgubirii, ci poate, dacă este cazul, să afecteze însăși existența unei legături de cauzalitate între comportamentul reproșat și prejudiciul invocat.

45. *Primo*, în ceea ce privește pierderile înscrise în bilanțul anului 2015, recurenta arată că, potrivit propriilor experți, aceste pierderi au putut contribui cel mult la o parte din pierderile clientelei, pe care acești experți le estimează la 50 %[52]. Totuși, aceasta nu demonstrează că hotărârea atacată este afectată de o denaturare a faptelor sau a elementelor de probă și nici nu contestă celelalte elemente contextuale luate în considerare de Tribunal în această privință, și anume, mai întâi, faptul că, de la achiziționarea Tercas în cursul anului 2014, indicatorii financiari ai recurentei nu au încetat să se deterioreze și că reducerea valorii unitare a acțiunilor deținute de aceasta, decisă ca răspuns și concomitent cu aprobarea raportului anual al recurentei pentru anul 2015 (mai precis la 24 aprilie 2016), a cauzat o nemulțumire a clientelei sale[53]; în continuare, constatarea că, înainte de adoptarea Deciziei Tercas, în special între lunile decembrie 2014 și decembrie 2015, recurenta pierduse deja 4,9 % din depozitele sale directe[54]; în sfârșit, împrejurarea că reforma băncilor cooperative, pe care recurenta însăși a identificat-o drept unul dintre motivele pentru care a trebuit să își revizuiască planul industrial 2015-2019 și să îl înlocuiască cu un nou plan 2016-2020, a contribuit de asemenea la erodarea încrederii clientelei sale[55].

46. *Secundo*, în ceea ce privește faptul că, potrivit recurentei, sancțiunile aplicate conducerii sale ar fi fost adoptate ulterior producerii prejudiciului invocat, trebuie să se constate că, în hotărârea atacată, Tribunalul a constatat că din deciziile Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob) (Comisia Națională pentru Societăți și Bursă, Italia) reieșea că, în cadrul majorărilor de capital care au avut loc între lunile noiembrie 2014 și iunie 2015, recurenta nu a informat investitorii cu privire la metoda utilizată și a stabilit astfel prețul acțiunilor la un nivel superior celui stabilit de expertul însărcinat să îl determine, astfel încât conducerea recurentei a făcut obiectul unor sancțiuni administrative și al unor anchete penale începând cu 2017[56]. Prin urmare, potrivit aprecierii Tribunalului, aceste sancțiuni, adoptate ulterior perioadei în care se presupune că s-a produs prejudiciul, nu făceau decât să confirme comportamentul anterior al recurentei, care se afla probabil la originea pierderii încrederii clientelei sale.

47. *Tertio*, în ceea ce privește starea de dificultate anterioară a Tercas[57], recurenta susține că această dificultate nu poate să fi reprezentat o cauză determinantă a prejudiciului în discuție, dat fiind că ea constituia o împrejurare cunoscută de mult timp și că, din cauza acestei stări de dificultate, procesul de integrare a Tercas în cadrul recurentei fusese precedat, începând din anul 2014, nu numai de o acoperire integrală a deficitului financiar al Tercas de către FITD, ci și de intervenții suplimentare de consolidare a fondurilor proprii atât ale Tercas, cât și ale recurentei. Or, este necesar să se constate că aceste argumente nu demonstrează că situația financiară a Tercas nu era aceea de dificultate și nici că Tribunalul a săvârșit o denaturare a faptelor sau a elementelor de probă în această privință.

[52] Procedând astfel, recurenta admite ea însăși existența unui factor suplimentar susceptibil să fi contribuit la prejudiciul invocat.

[53] A se vedea punctul 144 din hotărârea atacată.

[54] A se vedea punctul 146 din hotărârea atacată.

[55] A se vedea punctul 153 din hotărârea atacată.

[56] A se vedea punctul 145 din hotărârea atacată.

[57] A se vedea punctul 146 din hotărârea atacată.

48. *Quarto*, în ceea ce privește costurile generate de măsurile de atenuare a pretinselor efecte negative ale Deciziei Tercas [58], recurenta nu a demonstrat că, dacă această decizie nu ar fi fost luată, nu ar fi existat o reducere a depozitelor sau o pierdere a clientelei și nici că măsurile corective au fost adoptate efectiv ca răspuns la pierderi legate în mod specific de decizia menționată, iar nu de alte împrejurări.

49. În al patrulea rând, recurenta reproșează Tribunalului că a considerat lipsite de fiabilitate rapoartele tehnice pe care le-a prezentat, și anume unul întocmit de un cabinet de audit, celălalt de un profesor universitar, fără să fi dispus efectuarea unei expertize în sensul articolului 91 litera (e) și al articolului 96 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

50. Cu toate acestea, constatăm că, în hotărârea atacată, Tribunalul nu s-a limitat să repună în discuție fiabilitatea acestor rapoarte. Dimpotrivă, acesta a considerat, *primo*, că raportul tehnic al cabinetului de audit nu făcea dovada că Decizia Tercas a fost cauza directă și determinantă a acestui prejudiciu; *secundo*, că fiabilitatea raportului tehnic al profesorului universitar era diminuată de faptul că acesta admitea el însuși că recurenta a suferit o pierdere importantă în cursul anului 2015 și că, de la sfârșitul anului 2016, Decizia Tercas constituia doar unul dintre factorii aflați la originea prejudiciului invocat și, *tertio*, că aceste două rapoarte, care, pe de altă parte, erau întemeiate pe documente prezentate de recurentă, nu conțineau nicio analiză juridică referitoare la legătura de cauzalitate între Decizia Tercas și prejudiciul invocat [59].

51. În orice caz, considerăm, încă o dată, că reclamanta se limitează să conteste aprecierea împrejurărilor de fapt efectuată de Tribunal, propunând o nouă apreciere, fără a demonstra însă și nici măcar a invoca existența unei denaturări a faptelor sau a elementelor de probă.

52. În plus, în ceea ce privește argumentul potrivit căruia Tribunalul ar fi înlăturat rapoartele tehnice în discuție fără a dispune efectuarea unei expertize, trebuie subliniat că aprecierea oportunității adoptării unei măsuri de organizare a procedurii sau a unei măsuri de cercetare judecătorească este exclusiv de competența instanței Uniunii, care nu este ținută de acestea atunci când consideră că elementele prezentate de părți nu sunt suficiente pentru a aprecia existența legăturii de cauzalitate.

53. Având în vedere cele de mai sus, propunem respingerea celui de al treilea motiv de recurs.

Concluzie

54. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să respingă recursul.

[58] A se vedea punctul 149 din hotărârea atacată.

[59] A se vedea punctele 156 și 158 din hotărârea atacată.